

پدیده های زیستی (آب، خاک، هوا) ... در اسلام بار و کبر و توحید پدیدار

نویسنده: ممتاز رحیم

عضو هیئت علمی دانشگاه پیام نور

سرشناسه	: رنجبر، مهناز، ۱۳۴۵
عنوان و نام پدیدآور	: پدیده‌های زیستی (آب، خاک، هوا و...) در اسلام با رویکرد توسعه پایدار / نویسنده مهناز رنجبر؛ ویراستار علمی: محمدصادق جمشیدی راد و ناصر سودانی.
مشخصات نشر	: اهواز: انتشارات دنیاد، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	: ۲۰۹ص. ۳۰۰۰۰۰ریال
شابک	: 978-600-93-2126-1
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: قرآن و علوم
موضوع	: Qur'an and science
موضوع	: طبیعت -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام
موضوع	: Nature -- Religious aspects -- Islam
موضوع	: حفاظت محیط زیست -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام
موضوع	: Environmental protection -- Religious aspects -- Islam
رده بندی کنگره	: BP۱۰۳/۶/۸۷ پ ۴ ۱۳۹۵
رده بندی دیویی	: ۲۹۷
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۰۶۲۲

انتشارات دنیاد

عنوان: پدیده‌های زیستی (آب، خاک، هوا و...) در اسلام با رویکرد توسعه پایدار
 مولف: مهناز رنجبر، عضو هیئت علمی دانشگاه پیام نور - گروه کشاورزی، منابع طبیعی
 نوبت چاپ: اول

انتشارات و تاریخ انتشار: اهواز - دنیاد - ۱۳۹۶

زبان کتاب: فارسی

ویراستار علمی: دکتر ناصر سودانی و دکتر محمدصادق جمشیدی راد

تعداد صفحات: ۲۰۹ص

ویراستار ادبی: نرگس رنجبر

طراحی جلد: ونوس بندانی سوسن

چاپ و صحافی: نسیم

آدرس انتشارات: اهواز - خیابان سلمان فارسی - ساختمان پزشکی پارس - انتشارات دنیاد - تلفن: ۰۹۱۶۳۰۷۲۲۴۶

ایمیل انتشارات: RANJBAR_45522@YAHOO.COM

بها: ۳۰۰۰۰۰ ریال

تیراژ و قطع: ۳۰۰ جلد و وزیری.

مقدمه مولف (بابر داستهائی از منظر رهبر معظم انقلاب (مدظله العالی))

«انسان اقتصادی غرب، رفتار بسیار نامناسبی را با موهبت‌های الهی در طبیعت داشته و ردپای غیر قابل دفاعی را از خود بر جای گذاشته است.» همانطور که مقام معظم رهبری نیز تأکید فرموده‌اند، عامل اصلی تخریب محیط زیست در سطح دنیا، قدرتهای استکباری هستند که در استفاده از سلاحهای شیمیایی، آزمایش سلاحهای اتمی و تولید سلاح به هیچ حد و مرز و اصول انسانی پایبند نیستند. تولید بخش عظیمی از گازهای گلخانه‌ای نیز در کشورهای صنعتی اتفاق می‌افتد که سبب تخریب لایه اوزون شده است. امروز یکی از دلایل اصلی توجه جهانی به بحث پایداری در توسعه، تخریب بیرویه محیط زیست و منابع طبیعی در پرتو آتوزده‌های نظام سرمایه‌داری مبتنی بر حداکثرسازی سود است. اکنون دیگر، اعتماد بشر نسبت به قدرت ناوری و دانش خود متزلزل شده است. از اینرو است که در رفتار با طبیعت محتاط‌تر شده و در تکاپوی بدون‌خلاق محیط زیستی برآمده است. این در حالی است که بررسی متون اسلامی، نشان‌دهنده غنی بودن این دستورات و قواعد مواجهه صحیح و به دور از هرگونه افراط و تفریط با محیط زیست است ولی غفلت محققان اتمی سبب شده است که غریبه‌ها که خود عامل اصلی تخریب محیط زیست بشمار می‌آیند، داعیه‌دار تدوین و معرفی اخلاق محیط زیست شوند و حتی در آثار خود، دین را بعنوان محرک و مشوق انسان به منزلت خلیفه خدا بر روی زمین در تخریب طبیعت معرفی کنند. ازسوی دیگر، در داخل کشور نیز بخشی از دست‌اندرکاران امور توسعه‌ای کشور، دغدغه جدی عملی در رابطه با صیانت از محیط زیست نداشته و این امر، سبب از دست رفتن منابع طبیعی شده است. بررسی بیانات مقام معظم رهبری در رابطه با محیط زیست و منابع طبیعی نشان می‌دهد که: اسلام انسان را به آباد ساختن زمین برای ایجاد حیات طیبه موظف کرده است که البته این اقدام باید در چارچوب حدود الهی انجام شود. ایشان به درستی بر عدالت بین نسلی اشاره

و تأکید کرده‌اند که بشر، امانتدار این نعمت الهی (طبیعت) برای نسلهای بعدی بوده و منتفع شدن وی از طبیعت نباید منجر به تخریب محیط زیست شود. حضرت آیت الله خامنه ای تأکید کردند: حفاظت از محیط زیست، جنگلها و منابع طبیعی و فراهم کردن فضایی سالم و با طراوت برای زندگی از اساسیترین وظایفی است که مسئولان باید آن را در اولویت کاری خود قرار دهند. ایشان لازمه زندگی شیرین را وجود محیط زیستی سالم در کنار پیشرفتهای علمی، صنعتی، اقتصادی و شهرسازی دانستند و خاطرنشان کردند: منابع طبیعی از ثروتهای ملی است که مربوط به ملتها و نسلهای مختلف در طول تاریخ است بنا برین باید در خصوص حفظ منابع طبیعی و جنگلها اهتمام جدیتری شود. رهبر انقلاب اسلامی با توصیه مؤلف به هیئت و مجلس برای در اولویت قرار دادن مسائل محیط زیست و حفظ منابع طبیعی در برنامه ریزیهایی از طرح بان شهرها اظهار نگرانی جدی کردند و افزودند: این موضوع که اخیراً مطرح شده است، زمینه را برای ریزش افراد سوءاستفاده کننده و تخریب جنگلها و منابع طبیعی فراهم خواهد کرد. ایشان با تأکید بر اهمیت بالای مسائل فرهنگی، فرهنگ را روح زندگی دانستند و خاطرنشان کردند: در مسائل فرهنگی شهرها باید جهتگیری الهی و الهی باشد تا زندگی و جامعه مورد نظر اسلام تحقق یابد. این کتاب با هدف معرفی و تبیین نظرات متفکران پیرامون محیط زیست و منابع طبیعی انجام شد تا در حد امکان، دو خلأ فوق‌زاد برطرف سازد.

فهرست مطالب

۱۵	پیش گفتار
۱۷	فصل اول: کلیات
۱۷	مقدمه
۲۰	تخصیص در علوم و فنون
۲۱	مطالعه در پدیده های هستی
۲۳	اسلام و علم طبیعی
۲۴	نقش علوم طبیعی در خداشناسی
۲۶	قرآن به عنوان منبع دانش عالی
۲۷	هدف طبیعت شناسی
۲۷	امکان شناخت طبیعت
۲۷	کشف مبدأ پیدایش و نحوه تکون موجودات و پدیده ها
۲۸	کشف نظم و انسجام و هدف داری در طبیعت
۲۹	پدیده های جوی و خداشناسی
۲۹	اعجاز قرآن درباره هواشناسی
۳۰	نگاهی به آب و باران در قرآن کریم
۳۲	هدف خداوند از خلقت انسان
۳۴	نگرشی علمی به تفسیر آیات الهی قرآن کریم
۳۵	تفسیر قرآن کریم و علوم جدید
۴۰	فصل دوم: ارزش خاک در اسلام بانگاه به توسعه پایدار

۴۰	.....	مقدمه
۴۰	.....	خاک، برآورنده نیازهای انسان
۴۱	.....	معجزه خاک
۴۳	.....	خلقت آدم از خاک
۴۳	.....	پاکی و طهارت خاک
۴۵	.....	خاک پاک
۴۶	.....	پاکیزگی - آک به چه معناست
۴۶	.....	زمین و کوه
۵۰	.....	فصل سوم: ارزش هوا در اسلام
۵۰	.....	مقدمه
۵۱	.....	آلودگی هوا
۵۲	.....	تاریخچه آلودگی هوا
۵۳	.....	دشواریهای ناشی از آلودگی هوا
۵۴	.....	منابع آلودگی هوا
۵۶	.....	اجزاء مواد آلاینده هوا
۵۶	.....	مواد زیان بخش
۵۷	.....	اثرات آلودگی هوا
۵۹	.....	هوا در شهرهای سالم و راههای مبارزه با آلودگی
۵۹	.....	نقش جو یا اتمسفر
۶۰	.....	منابع آلوده کننده هوا
۶۱	.....	انواع آلاینده های هوا

۶۱	تقسیمی دیگر
۶۲	تأثیر آلاینده ها بر انسان
۶۳	پیشگیری از آلودگی
۶۴	ارزش هوا در اسلام
۶۸	اقدامات لازم در جهت کاهش آلودگی هوا
۷۰	فصل چهارم: بررسی ارتباط منابع آب شیرین در اسلام و توسعه پایدار
۷۰	پیش گفتار
۷۰	مقدمه
۷۲	آغاز پیدایش آب
۷۲	ارزشمندی آب در منابع اسلامی
۷۴	انواع آبها
۷۷	مدیریت منابع آب
۷۹	نحوه استفاده انسان از آب و عدم آلودگی آب
۸۰	حفظ منابع آبی
۸۰	عدم اسراف در مصرف
۸۱	نتیجه گیری
۸۵	فصل پنجم: حفاظت از طبیعت بر مبنای احکام اسلامی (قرآنی)
۸۵	پیش گفتار
۸۵	مقدمه
۸۷	حمایت از محیط زیست در اسلام
۸۹	فقه و محیط زیست

۹۰	..... آیات قرآن کریم و روایات
۹۱	..... ظرفیتهای نهفته در فقه محیط زیست
۹۲	..... اسلام و محیط زیست
۹۳	..... جلوگیری از آلودگی محیط زیست با توجه به دستورات دینی
۹۴	..... آیات آلودگی هوا
۹۵	..... آیات آلودگی آب
۹۵	..... آیات آلودگی خاک
۹۶	..... آیات آلودگی صوتی
۹۶	..... نظرات فقها در مورد محیط زیست
۹۶	..... نتیجه گیری
۹۸	..... فصل ششم: بررسی عناصر محیط زیست (هو، آب، خاک) در اسلام بانگاه به توسعه پایدار
۹۸	..... پیش گفتار
۹۹	..... مقدمه
۱۰۰	..... ارزش هوا در اسلام
۱۰۱	..... باد از دیدگاه اسلام
۱۰۳	..... ارزش آب در منابع اسلامی
۱۰۵	..... ارزش خاک در اسلام
۱۰۷	..... نتیجه گیری
۱۱۱	..... فصل هفتم: سود مندیهای آب در آیات و روایات به جهت حفظ محیط زیست
۱۱۱	..... مقدمه
۱۱۱	..... ایجاد پوشش های گیاهی و جنگلی

- ۱۱۲..... تغذیه انسان و سایر موجودات
- ۱۱۳..... فایده ها و ذخیره هایی دریایی
- ۱۱۵..... زمین و کوهها
- ۱۱۸..... عوامل آلودگی و تخریب محیط زیست
- ۱۱۹..... عدم استفاده بهینه از منابع
- ۱۲۱..... بی تمهدی به مبانی اخلاقی
- ۱۲۲..... راهکارهای حفاظت محیط زیست
- ۱۲۳..... راهکارهای اخلاقی
- ۱۲۷..... راهکارهای اقتصادی
- ۱۲۷..... محدودیت در مالکیت
- ۱۳۰..... راهکارهای فقهی بهداشتی
- ۱۳۰..... راهکارهای حقوقی
- ۱۳۲..... فصل هشتم: بررسی آفرینش طبیعت و حیات از منظر علوم و قرآن
- ۱۳۲..... پیشگفتار
- ۱۳۳..... مقدمه
- ۱۳۳..... همه چیز جفت آفریده شده است
- ۱۳۵..... خلق جهان در شش روز
- ۱۳۸..... قوانین طبیعت
- ۱۳۸..... خلق آسمان
- ۱۴۰..... انسانهای مختلف
- ۱۴۱..... سایر مخلوقات

۱۴۲	آخر زمان
۱۴۴	نسبیت زمان
۱۴۵	زمین - گسترش زمین
۱۴۶	فصل نهم : حیات
۱۴۶	تنوریهای محل پیدایش حیات اولیه
۱۴۶	محل پیدایش حیات در قرآن
۱۴۷	حیات اولیه
۱۴۸	در آمد جانوران از آب
۱۴۹	بخش عمده مرما وجود زمینی آب است
۱۴۹	آفرینش انسان
۱۵۰	پیدایش گیاه وار انسان
۱۵۱	آفرینش بشر ضمن مراحل بلند مدت
۱۵۱	تنوع یافتن جانوران و هر یک از نژادهای آنها
۱۵۲	تکامل چهره بشر
۱۵۲	تغییر متناسب با محیط طبیعی
۱۵۲	آفرینش همه از یک بشر
۱۵۳	هم ملیتی انسان، جانوران و پرندگان
۱۵۴	آدم
۱۵۵	ملائکه یعنی چه و چگونه به آدم تن داده اند؟
۱۵۵	انسان نخستین
۱۵۵	تاریخ و مذهب

- ۱۵۶..... اسلام - شریعت - صراط مستقیم
- ۱۵۷..... آفرینش شتر
- ۱۵۹..... اهمیت شتر در مورد تامین غذایی
- ۱۶۱..... اشاره قرآن به وجود حیات در آب و حیات از آب به خشکی
- ۱۶۲..... اشاره قرآن به جنسیت ملکه زنبور عسل
- ۱۶۳..... اشاره قرآن به DNA
- ۱۶۳..... اشاره قرآن به وجود کروموزوم X و Y
- ۱۶۴..... انتخاب طبیعی در قرآن
- ۱۶۴..... انگشت نگاری در قرآن
- ۱۶۵..... پرده های جنینی در قرآن
- ۱۶۵..... اشاره قرآن به سیستم ایمنی بدن
- ۱۶۶..... مراحل تشکیل جنین در قرآن
- ۱۶۷..... نردبانهای شنوایی
- ۱۶۸..... فصل دهم: نگرشی بر منابع طبیعی از دیدگاه ارزشی اسلام
- ۱۶۸..... مقدمه
- ۱۶۸..... انفال
- ۱۶۹..... آب
- ۱۷۱..... خاک
- ۱۷۳..... درخت (جنگل)
- ۱۷۴..... مرتع
- ۱۷۵..... بهره وری از مراتع

۱۷۵	کوه.....
۱۷۵	اهمیت کوه.....
۱۷۶	بهره برداری اصولی از جنگلها و مراتع.....
۱۷۸	بهره برداری اصولی از منابع صید و شکار.....
۱۸۰	حمایت از درختکاری و سرسبزی طبیعت.....
۱۸۲	نتیجه گیری.....
۱۸۵	فصل یازدهم: ضرورت حمایت از محیط زیست در اسلام.....
۱۸۵	پیشگامان.....
۱۸۵	مقدمه.....
۱۸۶	حمایت از محیط زیست در اسلام.....
۱۸۸	اسرار آفرینش در قرآن.....
۱۹۱	احکام اسلامی درباره محیط زیست.....
۱۹۲	احکام خاص و صریح درباره محیط زیست.....
۱۹۴	نتیجه گیری.....
۱۹۷	فهرست منابع.....

بطور کلی در تعالیم دین اسلام که جزو کاملترین و جامعترین ادیان الهی میباشد سرانجام زندگی و هدف حیات بعنوان یکی از مسایل عمده و اساسی مطرح شده است و کلیه فعالیتها، برنامه ها و آموزشها جهت رسیدن به اهداف اصلی طراحی شده است. بطوری که هر گاه اسلام از موضوع خاصی سخن میگوید همه جا هدف نهایی و مقصد اصلی دارد که این هدف اصلی به کمال رسیدن انسان است. زیرا مکتب اسلام برای انسان ارزش قابل است و او را موجودی شریف می شمارد و میخواهد برای او امکان رسیدن به کمال نهایی را فراهم کند. همین دلیل احکام و قوانین شرع مقدس اسلام بر پایه مصالح و مفاسد واقعی بنا شده است. همچنین در آیه کریمه: «... آفات قرآن بیانگر آن است که بین اعمال انسان و نظام تکوینی زندگی او ارتباط و پیوند نزدیکی وجود دارد» بر این اساس سعادت واقعی سعادت است که خدا به آن دعوت میکند و راه وصول به آن صرفا همان راهی است که نشاندهنده انتخاب کرده است. با عنایت به دیدگاه اسلام عزیز همه اجزای هستی از شان و جایگاه خاص، خویش برخوردار بوده و خلقت هیچ موجودی عبث و بیهوده نیست. اسلام عزیز نشان دهنده طریقی برای زندگی است که دیدگاه جامعی نسبت به هستی، حیات انسان و روابط بین آنها دارد و تلفیقی بین ایمان، عقیدت، اخلاق و اجرای قوانین ایجاد میکند. انسان بمنزله جزئی از هستی است که هر یک از عناصر مکملش سایر اجزاء مجموعه هستی است، اما انسان ارتباط ویژه ای با سایر عناصر طبیعت دارد، ارتباطی از نظر بهره برداری و توسعه. بطور کلی نزدیک شدن به فهم و درک معانی و مفاهیم قرآن کاری بس دشوار و خطیر است. همچنان که انطباق موضوعات و مطالب قرآن با موازین علمی چندان کار ساده ای نمیشد دستیابی به منابع مورد نیاز هم ساده

و به آسانی در دسترس نیست. آنچه در این کتاب گرد آمده اندکی از بسیار و تنها راهنمای ساده ای است برای آشنا ساختن دوستانان منابع طبیعی و محیط زیست به حقایق و راز پیدایش پدیده های طبیعت در قرآن به جهت پیشگیری و کاهش بحرانهای زیست محیطی بویژه برای استفاده جوانان تشنه حقیقت که در کنار دریای ژرف و بیکران آرزوها برای دستیابی به راز آفرینش سر از پای نمیشناسند و هر روز تشنه تر و گرسنه تر از دیروز مینمایند ، این کتاب پژوهشی است با این نگاه، بدون هیچگونه داوری در چگونگی آن و با ارج نهادن به تلاشی ارجمند در آستانه قرآن، بطوری که نگارنده آن خود نیز به چگونگی مسأله در مقدمه پرداخته است. با آرزوی توفیق در شناخت هر چه گسترده تر ابعاد معارف قرآن کریم. امید است این دفتر کوچک و یرتالیلی بتواند گامی چند در شناساندن ارزش و اهمیت پدیده های طبیعی نزد خواستاران قرآن و دوستانان طبیعی بردارد.